

Uz kurām nevalstiskām organizācijām attiecas jaunie grozījumi PLG likumā? Pirms gada izveidotajā materiālā tika skaidrots, ka NVO var neuzrādīt PLG, ja to nav iespējams noteikt, taču praksē NVO pārstāvji ir saskārušies ar to, ka UR pārstāvji norāda, ka biedrībām var nebūt PLG, savukārt nodibinājumiem tā vienmēr ir valde.

Attiecībā uz nodibinājumiem nav ne izvirzītas jaunas prasības normatīvajā regulējumā, ne mainīta līdzšinējā Uzņēmumu reģistra prakse. Atbilstoši skaidrojumam zemāk nodibinājumu patiesie labuma guvēji – *fiziskās personas, kuras kontrolē rīcību ar nodibinājuma mantu un naudu*, var būt gan nodibinājuma valdes locekļi, gan dibinātāji, gan labuma guvēji vai citas, trešās personas. Tāpat var pastāvēt situācija, kurā patieso labuma guvēju noskaidrot nav iespējams, taču informācija par patiesajiem labuma guvējiem katrā gadījumā jāvērtē un jānorāda Uzņēmumu reģistram atbilstoši faktiskajai situācijai, valdei jāspēj pamatot informācija, kas tiek iesniegta. Nav pieļaujama informācijas norādīšana formāli. Noskaidrojot patieso labuma guvēju noteikti vērtējami statūtos noteiktie nosacījumi lēmumu pieņemšanai, kā arī papildus vienošanos (neatkarīgi no tā vai šādas vienošanās forma ir mutiska vai rakstiska) esamība, piemēram, ka visi lēmumi jāsaņā ar vēl kādu fizisko personu. Parasti, nodibinājumos par rīcību ar nodibinājuma līdzekļiem lemj nodibinājuma valde, līdz ar to, parasti valdes locekļi arī ir patiesie labuma guvēji. Situācijas, kurās nodibinājuma patiesos labuma guvējus nevar noskaidrot iespējamās, piemēram, kad lēmums par rīcību ar līdzekļiem tiek pieņemts struktūrā, kurā ir liels dalībnieku skaits.

Papildus, kontekstā ar nesenajiem grozījumiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumā (turpmāk – Likums), kas stājās spēkā 2019. gada 29.jūnijā, norādāms, ka atbilstoši Likuma 18.² panta ceturtais daļas redakcijai, kas bija spēkā jau no 2019. gada 1.decembra, nodibinājumi informāciju par patiesajiem labuma guvējiem Uzņēmumu reģistram pārejas posmā (līdz 2018. gada 1. martam) varēja neiesniegt, ja informācija Likumā noteiktajā apjomā tiem jau bija iesniegta atbilstošajā Uzņēmumu reģistra vestajā reģistrā citu normatīvajos aktos noteiktu pienākumu ietvaros un veids, kā tiek īstenota kontrole pār nodibinājumu izrietēja attiecīgi tikai no nodibinājuma dibinātāja vai nodibinājuma valdes locekļa statusa (nodibinājuma dibinātāja statuss nebija attiecināms, ņemot vērā, ka Uzņēmumu reģistrā attiecīgā informācija netiek reģistrēta). Ievērojot minēto, ja nodibinājumi citu informāciju nebija iesnieguši līdz 2018. gada 1. martam – kas bija Likuma 22. pārejas noteikumu punktā noteikts pienākums, bija uzskatāms, ka atbilstoši Likumam par patiesajiem labuma guvējiem ir paziņots pēc noklusējuma. Proti, ka tie ir nodibinājuma valdes locekļi.

Lai uzlabotu Uzņēmumu reģistra vesto reģistru datu pārskatāmību, uz attiecīgo paziņojumu pēc noklusējuma pamata, Uzņēmumu reģistram, nepieņemot atsevišķu lēmumu, Likuma 18.² panta ceturtajā daļā minētās personas, saskaņā ar Likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2019. gada 29.jūnijā, tika reģistrētas kā patiesie labuma guvēji nodibinājumiem.

Skaidrojums par patiesajiem labuma guvējiem nodibinājumos.

Nodibinājums, arī fonds, saskaņā Biedrību un nodibinājumu likuma 2. panta otro daļu ir mantas kopums, kurš nodalīts dibinātāja noteiktā mērķa sasniegšanai, kam nav peļņas gūšanas rakstura. Saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likuma 86. pantu nodibinājumam ir dibinātājs, kā arī saskaņā ar 91. pantu nodibinājumam var noteikt labuma saņēmēju loku.

Saskaņā ar Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma (turpmāk – Likums) 1. panta 8. punktu juridisks veidojums ir personu apvienība, kurai ir patstāvīga tiesībspēja un rīcībspēja, kā arī veidojums, kurš nav juridiskā persona, bet kuram ir patstāvīga tiesībspēja un rīcībspēja un kura struktūrā var ietilpt dibinātājs, pilnvarotais, pārraudzītājs (pārvaldnieks) vai tiem līdzvērtīgi statusi, un labuma guvējs — ja

vēl nav noteikta fiziskā persona, kura gūst labumu, — persona, kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums, jebkura cita fiziskā persona, kura faktiski īsteno kontroli pār juridisku veidojumu, izmantojot īpašumtiesības vai citus līdzekļus.

Nosakot Likuma 1 panta 5. punktā patiesā labuma guvēja definīciju, tā tika noteikta atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK 3. panta 6. punktam. Atbilstoši minētās normas c) apakšpunktam norādīts, ka "faktiskais īpašnieks" ir jebkura(-as) fiziska(-as) persona(-as), kurai(-ām) faktiski pieder klients vai kura(-as) šo klientu kontrolē, un/vai fiziska(-as) persona(-as), kuras vārdā darījums vai darbība tiek veikta, un ir vismaz attiecībā uz juridiskām vienībām, tādām kā fondi, un juridiskiem veidojumiem, kas ir līdzīgi trastiem, – fiziskā(-ās) persona(-as), kura(-as) ieņem amatu(-us), kas ir līdzvērtīgs(-i) vai līdzīgs(-i) b) punktā minētajiem. Minētās normas b) apakšpunktā norādīti tādi amati kā - dibinātājs; pilnvarotais(-ie); pārraudzītājs (ja tāds ir); labuma guvēji, vai – ja vēl nav noteiktas fiziskas personas, kas ir labuma guvējas no juridiska veidojuma vai juridiskas vienības –, personu grupa, kuru interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums vai juridiska vienība, kā arī jebkura cita fiziskā persona, kas faktiski īsteno kontroli pār trastu, izmantojot tiešas vai netiešas īpašumtiesības vai citus līdzekļus.

Ievērojot minēto, secināms, ka uz nodibinājumiem attiecināma Likumā lietotā juridiskā veidojuma definīcija un līdz ar to patiesā labuma guvēja noskaidrošanai nodibinājumā piemērojams Likuma 5. panta b) apakšpunkts.

Likums nesatur īpašu regulējumu attiecībā uz norādītajiem pienākumiem atkarībā no juridiskās personas darbības būtības, veida vai mērķiem. Kā arī norādāms, ka juridiskā persona ir juridiska fikcija, aiz kuras katrā gadījumā atrodas fiziskas personas, kuras to organizē, vada vai kontrolē, līdz ar to nav iespējama situācija, kurā patiesā labuma guvēja nav – var tikai nebūt iespējams to noskaidrot atbilstoši Likumā noteiktajai definīcijai. Līdz ar to nevar būt situācija un Likums arī neparedz reģistrēt Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros informāciju par to, ka kādai juridiskajai personai patiesā labuma guvēja nav.

Saskaņā ar Likuma 1. panta 5. punkta b) apakšpunktu patiesais labuma guvējs ir fiziskā persona, juridiskās personas īpašnieks vai kura kontrolē Likuma subjekta klientu, vai kuras vārdā, labā, interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums, un tā ir vismaz attiecībā uz juridiskiem veidojumiem — fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār to, tostarp kura ir šāda veidojuma dibinātājs, pilnvarnieks vai pārraudzītājs (pārvaldnieks).

Finanšu darījumu darba grupas (FATF) 2014. gada oktobrī izdotajās vadlīnijās "Caurspīdīgums un patiesie labuma guvēji" patiesie labuma guvēji tiek skaidroti kā fiziskā persona, kurai "galarezultātā" pieder vai tā kontrolē "klientu" un/vai fiziskā persona, kuras labā tiek veikts darījums. Tas ietver arī tās personas, kuras īsteno galīgo kontroli pār juridisko personu. "Galarezultātā pieder vai kontrolē" un "īsteno galīgo kontroli" attiecas uz situācijām, kurās īpašumtiesības/kontrole tiek īstenota caur īpašumtiesībām vai savādākiem kontroles līdzekļiem, kas nav tiešā kontrole. Patiesā labuma guvēja definīcijas būtiska pazīme ir tā, ka

tas pārsniedz likumīgās īpašumtiesības un kontroli. FATF definīcija koncentrējas uz fizisko personu, kurai patiesībā pieder juridiskā persona, un kura izmanto juridiskās personas augstākās vadības pilnvaras vai juridiskās personas aktīvus, kā arī fiziskā persona, kura reāli veic kontroli pār juridisko personu (neatkarīgi no tā, vai persona ieņem oficiālu amatu juridiskajā personā, vai nē).

Norādāms, ka tiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā patiesais labuma guvējs juridisko personu kontrolē tieši, un tas var izrietēt no īpašumtiesību realizācijas (piemēram, nodibinājuma dibinātāja) vai likumīgas kontroles (piemēram, valdes loceklis). Savukārt netiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā kontrole tiek īstenota ar citas personas – fiziskas vai juridiskas personas – starpniecību. Netiešo kontroli var īstenot ar dažādiem līdzekļiem, piemēram, savstarpēji noslēgtu līgumu vai izmantojot dominējošo ietekmi (piemēram, valdes locekļa dominējošo ietekmi nodibinājumā, finansējot nodibinājumu, izmantojot radnieciskas saites vai līgumsaistības, kā arī nodibinājuma pārvaldes institūciju locekļi var savstarpēji sadarboties, lai palielinātu šādu netiešu kontroli caur citu personu, slēdzot oficiālus vai neoficiālus līgumus, kā arī izmantojot savas pilnvaras iecelt nodibinājumā augstāko vadību).

Ievērojot minēto, nodibinājuma patiesie labuma guvēji atbilstoši konkrētā faktiskajā situācijā veiktajam izvērtējumam, secinot, kura fiziskā persona vai vairākas fiziskās personas faktiski kontrolē nodibinājumu atbilstoši Likuma 1. panta 5. punkta b) apakšpunktam, varētu būt gan nodibinājuma dibinātājs, gan valdes loceklis vai labuma guvējs. Jāņem vērā, ka katrā juridiskajā personā situācija ir individuāla un var pastāvēt arī situācijas, kurās patieso labuma guvēju arī nodibinājumā noskaidrot nav iespējams.

Ja nodibinājums ir izmantojis visus iespējamus noskaidrošanas līdzekļus un secinājis, ka nav iespējams noskaidrot nevienu fizisko personu — patieso labuma guvēju, kā arī ir izslēgtas šaubas, ka nodibinājumam ir patiesais labuma guvējs, tas jāapliecina pieteikumā, obligāti norādot pamatojumu.

Vienlaikus jāņem vērā, ka gadījumos, kuros nodibinājuma patieso labuma guvēju noskaidrot nav iespējams, saskaņā ar Likuma 18. panta septīto daļu Likuma 3. pantā noteiktie subjekti (piemēram, kredītiestādes, ārpakalpojuma grāmatveži, zvērināti notāri u.c.) par juridiskās personas patieso labuma guvēju var uzskatīt personu, kura šajā juridiskajā personā ieņem augstākās pārvaldības institūcijā amatu. Attiecīgi, gadījumos, kuros Uzņēmumu reģistrā būs reģistrēta informācija, ka patieso labuma guvēju noskaidrot nav iespējams, atbilstoši Likumam, lai Likuma 3. pantā noteiktie subjekti varētu veikt klientu izpētes pasākumus - juridiskajai personai kā patiesais labuma guvējs, aizpildot klientu izpētes anketas, būs jānorāda viens, vairāki vai visi valdes locekļi, ņemot vērā Likuma subjekta vērtējumu par būtiskajiem apstākļiem.

Papildus norādāms, ka atbilstoši Likuma 18.² panta ceturtais daļas redakcijai, kas bija spēkā jau no 2019. gada 1.decembra, nodibinājumi informāciju par patiesajiem labuma guvējiem Uzņēmumu reģistram pārejas posmā (līdz 2018. gada 1.martam) varēja neiesniegt, ja informācija Likumā noteiktajā apjomā tiem jau bija iesniegta atbilstošajā Uzņēmumu reģistra vestajā reģistrā citu normatīvajos aktos noteiktu pienākumu ietvaros un veids, kā tiek īstenota kontrole pār nodibinājumu izrietēja attiecīgi tikai no nodibinājuma dibinātāja vai nodibinājuma valdes locekļa statusa (nodibinājuma dibinātāja statuss nebija attiecināms, ņemot vērā, ka Uzņēmumu reģistrā attiecīgā informācija netiek reģistrēta). Ja nodibinājumi citu informāciju

nebija iesnieguši līdz 2018. gada 1. martam – kas bija Likuma 22. pārejas noteikumu punktā noteikts pienākums, bija uzskatāms, ka atbilstoši Likumam par patiesajiem labuma guvējiem ir paziņots pēc noklusējuma. Proti, ka tie ir nodibinājuma valdes locekļi.

Lai uzlabotu Uzņēmumu reģistra vesto reģistru datu pārskatāmību, uz attiecīgo paziņojumu pēc noklusējuma pamata, Uzņēmumu reģistram, nepieņemot atsevišķu lēmumu, Likuma 18.² panta ceturtajā daļā minētās personas, saskaņā ar Likuma grozījumiem, kas stājas spēkā 2019. gada 29.jūnijā, tika reģistrētas kā patiesie labuma guvēji nodibinājumiem.

Ievērojot minēto, šobrīd visiem nodibinājumiem ir reģistrēta informācija par to patiesajiem labuma guvējiem.

Vai varat izskaidrot veiktās izmaiņas UR veidlapā, kur šobrīd ir jāskaidro pamatojums, kādēļ nav iespējams noteikt PLG. Esam informēti, ka praksē tas ir arī pamats, lai atteiktu reģistrēt organizāciju.

Saskaņā ar Likuma 18.² panta otro daļu iesniedzot Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistram pieteikumu par juridiskās personas reģistrāciju (dibināšanu), pieteikumā norāda informāciju par juridiskās personas patieso labuma guvēju atbilstoši šā panta prasībām. Ja juridiskā persona ir izmantojusi visus iespējamus noskaidrošanas līdzekļus un secinājusi, ka nav iespējams noskaidrot nevienu fizisko personu — patieso labuma guvēju šā likuma 1. panta 5. punkta izpratnē —, kā arī ir izslēgtas šaubas, ka juridiskajai personai ir patiesais labuma guvējs, pieteicējs to apliecina pieteikumā, norādot pamatojumu.

Ievērojot minēto, jā – pieteikumos obligāti jānorāda pamatojums, ja patieso labuma guvēju noskaidrot nav iespējams. Ja pamatojums netiks norādīts vai, ja tas būs acīmredzami neatbilstošs, reģistrācija tiks atlikta.

Norādāms, ka galvenokārt, patiesos labuma guvējus noskaidrot nav iespējams biedrībās, kurās ir aktīvi biedri, tie sanāk uz sapulcēm, īsteno biedrības mērķus. Proti, aktīvi īsteno savas biedru tiesības un pienākumus. Vienlaikus, biedrībās, kurās biedri vairs faktiski nedarbojas, bet valde turpina rīkoties biedrības vārdā patiesie labuma guvēji būs attiecīgās biedrības valde. Protams, Uzņēmumu reģistra pusē minēto informāciju nevaram noskaidrot, taču ir svarīgi, lai biedrības valde to iesniedzot Uzņēmumu reģistram apzinātos.

Minētā prasība tostarp tika noteikta, jo personas iesniedzot informāciju neapzinās ko īsti norāda. Lai gan patieso labuma guvēju atklāšana var šķist formalitāte, minētās informācijas atklāšanas mērķi ir būtiski un svarīgi kā godprātīgu juridisko personu aizsardzībai, tā to, kas tiek izmantotas noziedzīgiem nolūkiem atklāšanai. Personām par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu par patiesajiem labuma guvējiem, tai skaitā Uzņēmumu reģistram, var tikt piemērota kriminālatbildība saskaņā ar Krimināllikuma 195.¹ pantu.

Skaidrojums par biedrību patiesajiem labuma guvējiem, kuru atbilstoši saņemtajiem jautājumiem un lūgumiem arī papildināsim, pieejams šeit: <https://www.ur.gov.lv/lv/patieso-labuma-guveju-skaidrojums/biedribas-arodbiedribas-politiskas-partijas/>